

Наталія ГОЛОВАЦЬКА,

orcid.org/0000-0002-2051-9454

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(Чернівці, Україна) *natahol68@gmail.com*

КІЛЬКІСНО-ЯКІСНІ ЗМІНИ АНГЛІЙСЬКИХ СЕНСОРНИХ ДІЄСЛІВ З XII ДО XV СТОЛІТТЯ

У статті досліджені зміни, що відбулися у підсистемі сенсорних дієслів у часовому проміжку від давньо- до середньоанглійського періоду. Саме цей період позначений вагомими змінами в словнику англійських сенсорних дієслів. Мета роботи – проаналізувати лексико-семантичну структуру сенсорних дієслів від давньоанглійської до середньоанглійської мови, відстеживши кількісні та якісні зміни у словнику англійських сенсорних дієслів у зазначеному часовому проміжку та встановивши фактори, що мали безпосередній вплив на підсистему сенсорних дієслів. Встановлено, що екстралінгвальні фактори, наслідком яких стало широке запозичення слів з інших мов і культур, стали вирішальними у розвитку сенсорних дієслів в період від давньо- до середньоанглійської мови і одними з основних причин семантичних змін слів. У цей період давньоанглійські сенсорні дієслова сприйняття на смак, на нюх та зір переважно зазнали процесів контракції. Близько 5% усіх давньоанглійських сенсорних дієслів звузили свою семантику, втративши компонент чуттєвого сприйняття. Сенсорні дієслова, що зазнали контракції, трансформувалися до інших, зокрема несенсорних, лексико-семантичних полів. Процеси огментації незначно торкнулися лексичного прошарку давньоанглійських сенсорних дієслів. Усього 6% давньоанглійських сенсорних дієслів зазнали якісних семантичних змін. Що стосується кількісних змін, то давньоанглійське лексико-семантичне поле сприйняття на смак втратило більшу частину своїх сенсорних конститuentів, а в середньоанглійський словник сенсорних дієслів перейшла третина. Давньоанглійський сенсорний словник втратив більше чверті сенсорних дієслів, що зберегло їх більшу кількість у сенсорній лексиці середньоанглійської мови. Загалом зниклих із давньоанглійського словника сенсорних дієслів було 36%. У період від давньо- до середньоанглійської мови 42% сенсорних дієслів зазнали кількісно-якісних змін і 58% перейшли у сенсорний дієслівний лексикон середньоанглійської мови. Результати дослідження засвідчують, що давньоанглійські сенсорні дієслова переважно підпали під процеси трансформації, контракції та огментації.

Ключові слова: сенсорні дієслова, лексико-семантичні поля, давньоанглійський, середньоанглійський періоди, семантичні зміни.

Nataliia HOLOVATSKA,

orcid.org/0000-0002-2051-9454

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Foreign Languages for the Humanities
of Chernivtsi National University named after Yuriy Fedkovych
(Chernivtsi, Ukraine) *natahol68@gmail.com*

QUALITATIVE AND QUANTITATIVE CHANGES IN ENGLISH SENSORIAL VERBS FROM XII TO XV CENTURIES

The article studies the changes in the sensorial verbs subsystem in the time interval from Old English to Middle English periods. This period is marked by significant changes in the dictionary of English sensorial verbs. The objective of the paper is to analyze the lexical-semantic structure of sensorial verbs from Old English to Middle English by tracking quantitative and qualitative changes in the English sensorial dictionary in the specified time interval and identifying factors that had a direct effect on the subsystem. It is determined that extra lingual factors, resulting in widespread borrowing of words from other languages and cultures, have been found to be decisive in the development of sensorial verbs in the period from Old to Middle English, and one of the main causes of their semantic changes. During this period, the Old English sensorial verbs of taste, smell and vision predominantly underwent contraction. About 5% of all Old English sensorial verbs have narrowed their semantics, having lost the component of sensorial perception. Sensorial verbs that underwent contraction have been transformed into other predominantly non-sensory lexical-semantic fields. The processes of augmentation slightly touched the lexical layer of Old English sensorial verbs. Only 6% of them have undergone qualitative semantic changes. In terms of quantitative changes, the Old English lexical-semantic field of perception has lost more than half of its sensory constituents, and the third part has entered the Middle English dictionary of sensorial verbs. Old English sensorial dictionary lost more than a quarter of verbs, thus retaining more of them in the Middle English sensorial

dictionary. In general, 36% of those who disappeared from the Old English dictionary of sensorial verbs in the period from Old to Middle English, 42% of the sensorial verbs underwent quantitative and qualitative changes and 58% moved to the sensorial verb subsystem of the Middle English language. The results of the study prove that Old English sensorial verbs were predominantly affected by transformation, contraction, and augmentation processes.

Key words: *sensorial verbs, lexical-semantic fields, Old English, Middle English periods, semantic changes.*

Постановка проблеми. Шлях розвитку від давньоанглійської до середньоанглійської мови позначений вагомими втратами у словнику давньоанглійських сенсорних дієслів (далі – СД), що призвело до значної реструктуризації всіх п'яти лексико-семантичних полів сенсорних дієслів.

Аналіз досліджень. Дослідники історії англійської мови, зокрема Дж. Сміт, називають перехідний період від давньо- до середньоанглійської мови «дуже тінистим, неясним» періодом в історії англійської мови (Сміт, 2007: 107). Саме цей період позначений вагомими змінами в англійській мові, «змінами більш усебічними і фундаментальними, ніж ті, які відбувалися у будь-який час до чи після» (Бау, 2002: 146). Яскравим прикладом таких змін є підсистема сенсорних дієслів, котра на шляху свого розвитку, становлення та переходу від давньоанглійських до середньоанглійських дієслів зазнала значних переломів як у словнику, так і в граматичних формах.

Мета статті – проаналізувати лексико-семантичну структуру сенсорних дієслів у проміжку від давньоанглійської до середньоанглійської мови в площині зовнішніх і внутрішніх чинників. Основні завдання такі: простежити кількісні та якісні зміни, що відбулися у словнику англійських СД у зазначеному часовому зрізі; виявити ті фактори, що мали безпосередній вплив на підсистему сенсорних дієслів. Дане дослідження здійснювалося за допомогою порівняльно-історичного методу, компонентного методу й аналізу словникових дефініцій з використанням діахронно-синхронного підходу із залученням словників давньоанглійської та середньоанглійської мови.

Виклад основного матеріалу. Зокрема, проведене дослідження засвідчило, що лексико-семантичне поле давньоанглійських сенсорних дієслів сприйняття зором втратило 91 лексему, сприйняття на слух – 60 сенсорних лексем, сприйняття на дотик – 75 сенсорних дієслів, сприйняття на смак – 57. Давньоанглійське лексико-семантичне поле сприйняття на нюх втратило 10 сенсорних дієслів. У процентному відношенні втрати давньоанглійської підсистеми сенсорних дієслів складають 36% СД візуального сприйняття, 29% дієслів аудитивного сприйняття, 37% дієслів хептичного сприйняття, 53% СД сприйняття на смак і 32% ольфакторних дієслів. Враховуючи всі ці кількісні

зміни, за допомогою компонентного аналізу та аналізу словникових дефініцій ми виокремили лексеми чуттєвого сприйняття в системі середньоанглійських дієслів і здійснили інвентаризацію середньоанглійської підсистеми чуттєвого сприйняття, встановивши, що лексико-семантичне поле візуального сприйняття містить 375 сенсорних дієслів, сприйняття на слух – 239, сприйняття на дотик – 293, сприйняття на смак – 103, сприйняття на нюх – лише 69. Усього існує 1079 СД.

Окрім кількісних змін, у давньоанглійському (далі – ДА) словнику сенсорних дієслів відбулися й якісні. Наслідком того, що «у багатьох випадках англійський словник не мав ніякої реальної потреби в нових словах» (Бау, 2002: 90), стало те, що слова використовувалися паралельно, тому виживання тих або інших слів було справою випадку. Наприклад, давньоскандинавське дієслово *taka* витіснило давньоанглійське СД *niman*; *gapa* – ДА *geāpan*, *geapian* тощо. Під впливом співіснування двох слів давньоанглійське СД модифікувалося, наприклад, відбулася заміна м'якого -у на приголосний -g у дієсловах *give* та *get*. Деякі із СД піддалися процесам огментації, контракції, трансформації або субституції. Так, у давньоанглійському лексико-семантичному полі сприйняття зором давньоанглійське дієслово *ofer-wacian* *to keep watch over*, *act as a guard* трансформувалося у середньоанглійський (далі – СА) прикметник *ofer-wacchen awake too late at night*; значення дев'яти візуальних СД звузилися, зазнавши переважно процесів трансформації: 1) ДА *a-fandian* *to try*, *tempt*, *prove*, *examine*, *explore*, *seek*, *search out* > СА *a-fandien* *try*, *tempt*; 2) ДА *a-wrecan* *to drive away*; *to hit*, *strike*; *to relate*, *recite*, *sing*; *to avenge*, *revenge*, що у системі дієслова давньоанглійської мови семантично є конститuentом одночасно чотирьох лексико-семантичних полів (на позначення процесу візуального, тактильного та аудитивного сприйняття і процесу помсти), у СА залишило тільки значення «мстити, брати реванш» (СА *a-wrēken* *to avenge*, *revenge*), трансформувавшись до іншого ЛСП; 3) значення ДА *be-tācan* *to shew*; *to betake*, *impart*, *deliver*, *commit*, *put in trust*; *to send*, *follow*, *pursue* звузилося у середньоанглійській мові до значення *bi-tāchen assign*, *deliver*, *commit*, втративши семантичний компонент на позначення процесу візуального сприй-

няття; 4) СД *ge-bīdan* зі значеннями *to abide, tarry, remain, await, look for, expect, meet with, experience, endure* > СА *ge-bīden, i-bīden bide, remain, endure*; 5) ДА *ge-cunnian* *to try, enquire, experience* > СА [ge-cunnen] *i-cunnen try*; 6) ДА *ge-lǣstan* зі значеннями *to do, perform, accomplish, fulfil, discharge, execute, pay; to accompany, follow, attend, serve; to continue, remain, last, endure* > СА *ge-lǣsten, i-lǣsten last, endure, fulfil*; 7) ДА *on-ginnan* *to begin, set about, set to work; to act strenuously; to make an attempt upon, to attack* семантично звузилося до СА *an-ginnen commence*; 8) ДА *sleān* зі значеннями *to strike so as to kill, to slay; to move by a stroke, to strike off a limb; to strike with disease, punishment, etc.; to move rapidly, rush, dash, break, take a certain direction; to make a mark, sound, signal by a stroke* залишило тільки значення СА *slēan strike, beat; slay, kill*; 9) ДА СД *wrecan* *to drive, press; to drive out words, to express in words, utter, recite; to drive, practise, carry out / on* > СА *wrēken avenge, wreak*.

У давньоанглійському лексико-семантичному полі сприйняття на слух процеси контракції відбулися у таких сенсорних дієсловах:

- ДА *a-wrecan, sleān i wrecan*;
- ДА *be-cweðan* зі значеннями *to say, assert; to reproach; to bequeath, to give by will* зберегло у СА лише значення *to bequeath (bi-cwēðen)*;
- ДА *for-rǣdan* *to give counsel against, to condemn, plot against, deprive by* змінило семантику у СА (*for-rǣdan deceive, seduce*);
- ДА *sellan* з надзвичайно різноманітною семантикою (*to give what one is bound to give, to pay tribute, offer, dedicate to God; to give, furnish or supply with food, medicine, poison, etc.; to sell; hand over, deliver, commit, entrust; to give forth, produce, be the source of; to give light, emit sound; to give an answer, a pledge, a promise*) у СА звузилося до значення *sell, give (sellen)*;
- ДА *timbran, timbrian* *to build, construct; to instruct, edify; to cut timber* втратило метафоричний компонент значення «будувати» – «вчити, повчати, тобто формувати, будувати світогляд», залишивши тільки пряме значення у СА (*timbrien build*);
- ДА *þingian*, що містило п'ять компонентів у своєму значенні, одним із яких було значення *to speak, discourse; to address, accost*, у середньоанглійському дієслові *þingen* зберегло тільки значення *conciliate*;
- ДА *wiþ-cweþan* *to reply; to gainsay, contradict, maintain an opposite opinion; to contradict, oppose, resist; to refuse, reject, not to allow* перейшло у середньоанглійське дієслово *wiþ-cwēðen* з єдиним значенням *contradict*.

Трансформація відбулася у таких давньоанглійських СД сприйняття на слух:

- ДА *æt-fōn* *to claim, lay claim* змінило своє значення у СА *æt-fōn receive*, трансформувалось до ЛСП сприйняття на дотик;
 - до ЛСП візуального сприйняття трансформувались ДА *ge-teōn instruct* (СА *ge-teōn, i-teōn lead, draw*) і ДА *on-sēcan* *to require something of a person* (СА *an-sēchen attack*);
 - ДА *þingan* *to invite, address* змінило значення на СА *þingen grow, increase* і стало конститuentом несенсорного лексико-семантичного поля;
 - ДА *bi-cweðan* *to say* перейшло у СА дієслово *bi-cwēðen to bequeath*, яке за своїм значенням також відноситься до несенсорного ЛСП;
 - ДА сенсорне дієслово *predician* *to preach* втратило свою функцію як дієслово і у середньоанглійській мові перейшло до іншої частини мови – іменника (СА *predicatioun preaching*).
- Огментация (розширення значення) разом із трансформацією лексеми до іншого ЛСП спостерігається у давньоанглійських сенсорних дієсловах сприйняття на слух *cennan declare, prove*. Ці дієслова у середньоанглійській мові набули значення візуального сприйняття (СА *kennen show, declare, teach*).
- У давньоанглійському ЛСП сприйняття на дотик у перехідний період внаслідок семантичної контракції втратився сенсорний компонент сприйняття на дотик і звузилися значення у таких СД:
- ДА *a-ginnan* *to begin, to set upon, take in hand* > СА *a-ginnen commence*;
 - ДА *a-teōn* *to draw out or away, pull out, lead out, pluck, draw; to treat, use, dispose of, employ; go, come, make a journey or expedition* > СА *a-teōn treat*;
 - ДА *a-wrecan, wrecan* (див. вище); ДА *be-wrecan* *to exile, send forth; to strike or beat around, afflict; to drive or bring to* > СА *bi-wrēke avenge*;
 - ДА *be-reāfian* *to bereave, seize, spoil, take away* > СА *bi-rēavien deprive, rob*;
 - ДА *be-teōn* *to draw over / round, cover, surround, inclose, protect; to leave by law; to bring a charge against any one, accuse* > СА *bi-teōn bestow, betray*;
 - ДА *feolan* *to cleave, stick, to reach, come, pass* > СА *fēlen hide, conceal*;
 - ДА *for-gifan* *to give, grant, supply, permit, give up, leave off; to forgive, remit* > СА *for-zifen forgive*;
 - ДА *grētan* *to approach, come to, visit, touch, attack, treat or use in any way, know carnally to greet; to touch, handle; to touch, have to do with a person; to treat medically; to touch, lay hands on, attack* > СА *grēten, grāten greet, weep, cry*;

– ДА *hēdan to heed, take care, observe, attend, guard, take charge, take possession, receive* > СА *hēden, hūden heed, take care, guard*;

– ДА *reāfian to seize, take as a robber; to plunder, rob* > СА *rēaven rob, plunder*;

– ДА *snādan to take food, take a meal; to slice, cut into slices; to hew or trim stones* > СА *snāden cut*.

Фігуруючи конститuentом двох ЛСП сенсорного сприйняття у давньоанглійській мові, завдяки трансформації ДА *be-drīfan* у середньоанглійській мові стало належати лише до одного ЛСП візуального сприйняття (СА *bi-drīven drive about*); давньоанглійське сенсорне дієслово *ofer-niman to take by violence, to violate* у системі дієслова середньоанглійської мови набуло метафоричного значення (СА *ofer-nimen apprehend*), трансформувавшись також до ЛСП віддаленого сенсорного сприйняття за допомогою слуху і зору.

Давньоанглійське ЛСП сприйняття на смак також зазнало певних семантичних змін. Процеси контракції разом із процесами трансформації вплинули на такі давньоанглійські СД сприйняття на смак: ДА СД *fædmian*, що у системі дієслова давньоанглійської мови належало до ЛСП сприйняття на дотик і сприйняття на смак, втратило свій сенсорний компонент *devour* з метафоричним відтінком і у середньоанглійській залишило лише одне пряме значення сприйняття на дотик (СА *faðmien, faðmen, faþmen fathom, embrace*); ДА *slītan*, що за семантичним складом своїх компонентів належало до ЛСП процесу знищення і ЛСП сприйняття на смак у метафоричному значенні *bite, consume*, у середньоанглійській мові семантично контрагувалося до значення *slīten slit, split, break*, трансформувавшись до несенсорного ЛСП; ДА *ā-drincan to drink up, quench thirst; to be drowned; of ships, to be sunk* звузило значення до СА *a-drinken be drowned*, втративши дегустативний компонент; ДА СД *drencan to give to drink, to drench, make drunk, drown* семантично скоротилося до СА *drenchen drown*; багатоконцентне

ДА СД *feormian to supply with food, feed, support, sustain, entertain, receive as a guest, cherish, benefit, profit; to feed on, devour, consume; to cleanse, farm or cleanse out* у середньоанглійській мові залишило лише один несенсорний компонент значення *feormien cleanse*; ДА СД *fēstrian, fōstrian to foster, nourish* втратило відтінок значення “to supply with food” (СА *fōstrien, fōstren foster, nurse*); ДА *ofer-drincan to overdrink* змінило своє значення на СА *of-drunken drown*, трансформувавшись до іншого ЛСП; ДА СД *scencan to pour out liquor for drinking, to give to drink* зберегло лише значення *pour out* у СА дієслові *schenzen* і втратило відтінок сприйняття на смак.

У малому за кількістю ЛСП сприйняття нюхом відбулася одна огментация та одна контракція. Розширилося значення у ДА СД *stīman (stēman, stūman) to emit a scent or vapour, exhale*, що набуло у середньоанглійській мові значень *stēmin steam, blaze*. Звуження значення відбулося у ДА СД *teōn*, що у системі дієслова давньоанглійської за значенням своїх компонентів було конститuentом трьох сенсорних лексико-семантичних полів сприйняття тактильного, ольфакторного і візуального, а у середньоанглійській мові зберегло компонент візуального сприйняття (СА *tēon lead, draw*).

Про постійну рухливість складу сенсорного словника свідчить його майже безперервна внутрішня перебудова, реорганізація співвідношення елементів, які до нього входять, що диктується реальною суспільно-історичною обстановкою кожного етапу в житті суспільства (Амосова, 1956: 7). З масовим поповненням новими лексемами деякі давньоанглійські СД втратили необхідність у вживанні їхніх різноманітних компонентів, максимально звузивши свою семантику, і стали конститuentами лише одного відповідного до значення їх ЛСП, зазнавши через це процесів семантичних змін (див. табл. 1).

Дані таблиці 1 свідчать, що у період від давньо- до середньоанглійської мови у СД ДА ЛСП

Таблиця 1

Кількісно-якісні семантичні зміни в підсистемі сенсорних дієслів у період від давньоанглійської до середньоанглійської мови

№	ДА СД сприйняття	Усього СД у ДА ЛСП	Якісні зміни			Кількісні зміни	
			Контракція	Трансформація	Огментация	Зникли	Перейшли до СА
1.	зором	254	3%	~1%	0	36%	60%
2.	на слух	204	5%	2,5%	0,5%	29%	63%
3.	на дотик	205	6%	~1%	0	37%	56%
4.	на смак	107	7%	2%	0	53%	38%
5.	на нюх	31	3%	0	3%	32%	61%
	Усього	801	4,8%	1%	~0,2%	36%	58%

сприйняття на смак відбулися переважно процеси контракції, меншою мірою вони сталися у СД візуального й ольфакторного сприйняття. Близько 5% усіх ДА СД звузили свою семантику, втративши компонент чуттєвого сприйняття. Ті СД, що зазнали контракції, трансформувалися до переважно несенсорних ЛСП. Огментация незначно торкнулася лексичного прошарку давньоанглійських сенсорних дієслів. Усього 6% давньоанглійських СД зазнали якісних семантичних змін. Що стосується кількісних змін, то дані таблиці свідчать, що давньоанглійське ЛСП сприйняття на смак втратило більшу частину своїх сенсорних конститuentів (53%), а в середньоанглійський лексичний словник перейшла незначна кількість (38%). Менші втрати сталися у ДА ЛСП сприйняття на слух (лише 29% сенсорних дієслів). Це зберегло їх більшу кількість у сенсорній лексичній середньоанглійської мови (63%).

Висновки. Результати дослідження показують, що у період від давньо- до середньоанглійської мови процеси контракції відбувалися здебільшого у тих давньоанглійських сенсорних дієсловах, семантика яких була дуже різноманітною, тобто їхні значення містили компоненти, що належали одночасно до різних ЛСП. Екстралінгвальні фактори, наслідком яких стало широке запозичення слів з інших мов і культур, стали

вирішальними у розвитку сенсорної лексики від давньоанглійської до середньоанглійської мови і одними з основних причин семантичних змін. Отже, процеси контракції відбулися у 9 СД візуального сприйняття, 9 СД сприйняття на слух, в 11 СД сприйняття на дотик, у 9 СД сприйняття на смак і 1 СД сприйняття нюхом. Процесів трансформації значення зазнали 10 СД сприйняття зором, 7 СД сприйняття на слух, 12 дієслів сприйняття на дотик, 9 СД сприйняття на смак і 1 СД сприйняття нюхом. Огментация стосувалася одного сенсорного дієслова сприйняття на нюх і одного – на слух. Кількісні втрати, що зазнали сенсорні дієслова, свідчать про те, що з уживання вийшла певна кількість вербалізованих значень чуттєвого сприйняття, однак самі дієслова залишилися, а для їх подальшої вербалізації відбувалася субституція одних значень давньоанглійської іншими значеннями СД середньоанглійської мови. Загалом зниклих із давньоанглійського словника СД налічується 36%. У період від давньо- до середньоанглійської мови 42% СД зазнали кількісно-якісних змін і 58% СД перейшли у сенсорний дієслівний лексикон середньоанглійської мови. Дані дослідження засвідчують, що давньоанглійські сенсорні дієслова переважно підпадали під процеси трансформації, контракції, а також огментации (меншою мірою).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амосова Н. Н. Этимологические основы словарного состава современного английского языка. Москва : Изд. литературы на иностранных языках, 1956. 220 с.
2. Bosworth J. An Anglo-Saxon Dictionary / Ed. and enlarged by T. Northcote, M.A. Toller. Oxford : At the Clarendon Press, MDCCCLXXXII. London: Henry Frowde OUP Warehouse, 1883. 1302 p.
3. Hall John R. Clark A Concise Anglo-Saxon Dictionary for the use of students. 2-nd ed., revised and enlarged. N.Y. : The Macmillan Company, 1916. 371 p.
4. Mayhew M. A. Concise Dictionary of Middle English From A.D. 1150 to 1580. Oxford : At the Clarendon Press, 1888. 272 p.
5. Stratmann Francis Henry A Middle-English Dictionary containing words used by English writers from the twelfth to the fifteenth century / ed. by Henry Bradley, a new ed., rearranged, revised and enlarged. Oxford: OUP, 1891. 710 p.
6. Stratmann Francis Henry A Dictionary of the Old English Language, compiled from writings of the XII. XIII. XIV. AND XV. Centuries. 2-nd ed. London: Trübner & Co., 1873. 596 p.
7. Sweet H. The Student's Dictionary of Anglo-Saxon. Oxford: At the Clarendon Press, 1897. 219 p.
8. Smith Jeremy J. Sound Change and the History of English. N.Y. : OUP Inc., 2007. 196 p.
9. Baugh Al. C., Cable Thomas A History of the English Language. – 5-th ed. London: Routledge: Taylor & Francis Group, 2002. 447 p.

REFERENCES

1. Amosova N. N. Etymologicheskie osnovy slovarnogo sostava sovremennoho angliyskogo yazyka [Etymological basics of modern English vocabulary]. M. : Izd. literary na inostrannykh yazykakh, 1956. 220 p. [in Russian]
2. Bosworth J. An Anglo-Saxon Dictionary. – Ed. and enlarged by T. Northcote, M.A. Toller. Oxford: At the Clarendon Press, MDCCCLXXXII. London : Henry Frowde OUP Warehouse, 1883. 1302 p.
3. Hall John R. Clark A Concise Anglo-Saxon Dictionary for the use of students. – 2nd ed., revised and enlarged. N.Y. : The Macmillan Company, 1916. 371 p.
4. Mayhew M. A. Concise Dictionary of Middle English From A.D. 1150 to 1580. Oxford : At the Clarendon Press, 1888. 272 p.
5. Stratmann Francis Henry A Middle-English Dictionary containing words used by English writers from the twelfth to the fifteenth century. – ed. by Henry Bradley, a new ed., rearranged, revised and enlarged. Oxford : OUP, 1891. 710 p.

6. Stratmann Francis Henry A Dictionary of the Old English Language, compiled from writings of the XII. XIII. XIV. A ND XV. Centuries. – 2nd ed. London : Trübner & Co., 1873. 596 p.
7. Sweet H. The Student's Dictionary of Anglo-Saxon. Oxford: At the Clarendon Press, 1897. 219 p.
8. Smith Jeremy J. Sound Change and the History of English. N.Y.: OUP Inc., 2007. 196 p.
9. Baugh Al. C., Cable Thomas A History of the English Language. – 5-th ed. London : Routledge: Taylor & Francis Group, 2002. 447 p.